

**BUGUNGI O‘ZBEK DRAMATURGIYASIDA SATIRA VA
PSIXOLOGIZM: ERKIN A’ZAMNING “FARROSH KAMPIRNING
TUSHI” DRAMASI TAHLILI**

Umbarova Madina Bahodir qizi

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti

Filologiya fakulteti O‘zbek tili

yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Telefon nomer: +998 99 134 44 95

Annotatsiya. Mazkur maqolada bugungi adabiy jarayonda dramaturgiyaning o‘rni va rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Zamonaviy dramaturgiyada psixologizm, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg‘unligi hamda konflikt masalalarining badiiy talqini yoritiladi. Shuningdek, Erkin A‘zam dramaturgiyasining o‘ziga xos xususiyatlari, xususan, satira va psixologik tahlil masalalari Farrosh kampirning tushi dramasi misolida tadqiq etiladi. Asardagi qahramonlar tizimi, tush motivining badiiy vazifasi hamda inson ruhiyatini ochib berishdagi o‘rni tahlil qilinib, drama orqali jamiyatdagi ma’naviy muammolar va insoniy qadriyatlar yoritilganligi asoslab beriladi.

Annotation. This article analyzes the role and development trends of drama in the contemporary literary process. Particular attention is paid to psychologism, the harmony of national and universal values, and the artistic interpretation of conflict in modern drama. The study also examines the distinctive features of the dramaturgy of Erkin A‘zam, focusing on satire and psychological analysis through the example of the drama Farrosh kampirning tushi. The article explores the system of characters, the artistic function of the dream motif, and its role in revealing the inner world of the characters. It further demonstrates how the drama reflects moral issues in society and highlights important human values.

Kalit soʻzlar: dramaturgiya, zamonaviy adabiy jarayon, psixologizm, satira, badiiy konflikt, tush motivi, qahramon ruhiyati, maʼnaviy qadriyatlar, inson va jamiyat, Erkin Aʼzam, Farrosh kampirning tushi, oʻzbek dramaturgiyasi.

Keywords: drama, contemporary literary process, psychologism, satire, artistic conflict, dream motif, character psychology, moral values, individual and society, Erkin Aʼzam, Farrosh kampirning tushi, Uzbek dramaturgy.

Dramaturgiya badiiy adabiyotning oʻziga xos va murakkab janrlaridan biri boʻlib, hayotdagi voqea-hodisalarni sahna vositasida yoritishi bilan ajralib turadi. Ushbu janr insonning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari hamda jamiyatdagi turli ijtimoiy masalalarni badiiy talqin etishda muhim oʻrin egallaydi. Hozirgi adabiy jarayonda dramaturgiya faqat teatr sanʼatining bir yoʻnalishi sifatida emas, balki jamiyatdagi maʼnaviy-axloqiy qarashlar, ijtimoiy munosabatlar va davr muammolarini aks ettiruvchi samarali estetik vosita sifatida ham eʼtirof etilmoqda.

Oʻzbekiston mustaqillikka erishgach, dramaturgiya sohasida ham yangi badiiy qarashlar va ijodiy tamoyillar shakllandi. Adiblar milliy oʻzlik, tarixiy meros, inson huquqlari, erkin fikrlash va shaxsning jamiyatdagi oʻrni kabi masalalarni kengroq yoritishga kirishdilar. Bu esa dramaturgik asarlarda hayot haqiqatini chuqurroq aks ettirish, obrazlarning ruhiy olamini ochib berish hamda yangi badiiy izlanishlarning yuzaga kelishiga zamin yaratdi.

Zamonaviy dramaturgiyaning muhim jihatlaridan biri inson psixologiyasiga boʻlgan eʼtiborning kuchayganidir. Agar avvalgi davr sahna asarlarida voqealar rivoji va tashqi harakatlar yetakchi oʻrinda boʻlgan boʻlsa, bugungi dramaturgiyada qahramonlarning ichki kechinmalari, ruhiy ziddiyatlari va maʼnaviy izlanishlari asosiy badiiy vositaga aylanmoqda. Natijada dramatik asarlarning mazmuni yanada teranlashib, ularning tomoshabin va oʻquvchiga taʼsir kuchi ortib bormoqda.

Zamonaviy dramaturgiyada milliy ruh va umuminsoniy gʻoyalarning uygʻunlashuvi muhim badiiy tamoyillardan biri sifatida namoyon boʻlmoqda.

Dramaturglar xalqning tarixiy merosi, milliy anʼanalari va urf-odatlarini zamon talablari asosida qayta talqin etishga intilmoqda. Shu bilan birga, inson qadriyatlarini, adolat, vijdon, erkinlik va muhabbat kabi umumiy insoniy qadriyatlar ham asarlar mazmunida muhim oʻrin tutmoqda. Bunday yondashuv oʻzbek dramaturgiyasining gʻoyaviy-badiiy imkoniyatlarini kengaytirib, uning estetik qiymatini oshirmoqda.

Dramatik asarning muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy unsurlardan biri konflikt hisoblanadi. Sahna asaridagi voqealar rivoji va qahramonlar xarakterining ochilishi aynan konflikt orqali yuzaga chiqadi. Hozirgi dramaturgiyada tashqi qarama-qarshiliklar bilan bir qatorda qahramonning ichki olamidagi ziddiyatlar ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Insonning oʻz eʼtiqodi, vijdoni yoki hayot haqidagi qarashlari bilan toʻqnashuvi dramatik vaziyatni yanada teranlashtiradi. Natijada tomoshabin qahramon ruhiyatidagi kechinmalarni chuqurroq his etadi.

Bugungi dramaturgiyaning taraqqiyotida teatr sanʼatidagi yangicha izlanishlar ham katta oʻrin tutmoqda. Sahnalashtirishning zamonaviy usullari, aktyorlik mahoratining takomillashuvi hamda texnik vositalarning keng qoʻllanilishi dramatik asarlarning badiiy taʼsir kuchini oshirmoqda. Ramziy obrazlar, eksperimental sahna yechimlari va innovatsion texnologiyalar dramaturgiyaning yangi imkoniyatlarini namoyon etishga xizmat qilmoqda.

Zamonaviy oʻzbek adabiyotining yetuk vakillaridan biri boʻlgan Erkin Aʼzam oʻzining teran badiiy tafakkuri, hayotiy obrazlari va kuchli psixologik tasviri bilan ajralib turadi. Uning dramatik asarlarida inson ruhiyati, maʼnaviy qadriyatlar, jamiyatdagi muammolar hamda hayotning murakkab haqiqatlari samimiy va taʼsirchan tarzda ifodalanadi. Adib koʻpincha oddiy insonlar taqdiri misolida keng ijtimoiy va maʼnaviy masalalarni yoritishga erishadi.

Erkin Aʼzam dramaturgiyasining muhim jihatlaridan biri psixologik tahlilning chuqurligidir. Uning qahramonlari tashqi harakatlardan koʻra ichki kechinmalari, armonlari va ruhiy iztiroblari orqali gavdalanadi. Shu bois uning

asarlarida psixologik dramatism alohida ahamiyat kasb etadi. Muallif kundalik hayot voqealarini falsafiy mushohadalar bilan uyg'unlashtirib, ularga teran ma'no yuklaydi.

Adib ijodida inson va jamiyat munosabatlari ham yetakchi mavzulardan biridir. Qahramonlar ko'pincha adolatsizlik, yolg'izlik, mehr-oqibat tanqisligi yoki ma'naviy bo'shliq kabi muammolar bilan yuzma-yuz keladi. Ana shu jihatlar Erkin A'zam dramaturgiyasining badiiy qimmatini belgilab, uni zamonaviy o'zbek dramaturgiyasida inson qalbining murakkab qatlamlarini ochib beruvchi muhim hodisalardan biriga aylantiradi.

“Farrosh kampirning tushi” dramasi tahlili

“Farrosh kampirning tushi” dramasi Erkin A'zam ijodidagi eng ta'sirchan dramatik asarlardan biri hisoblanadi. Asarda oddiy farrosh kampir obrazi orqali jamiyatdagi insoniy munosabatlar, mehr-oqibat, yolg'izlik va ma'naviy qadriyatlar masalasi yoritiladi.

Asarning bosh qahramoni — umrining katta qismini mehnat bilan o'tkazgan oddiy kampir.

Asarda muallif kampir obrazi vositasida jamiyatda uchrab turadigan beparvolik, mehr-muhabbatning kamayishi va inson qadrining yetarlicha e'zozlanmasligi kabi muammolarni yoritadi. Kampirning ko'rgan tushi esa oddiy voqea emas, balki uning qalb kechinmalari, orzu-armonlari hamda ruhiy holatini aks ettiruvchi ramziy badiiy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Dramada tush motivining qo'llanilishi asarning g'oyaviy-badiiy ta'sirini kuchaytiradi. Aynan tush lavhalari orqali qahramonning ichki iztiroblari, amalga oshmagan orzulari va yashirin tuyg'ulari ochib beriladi. Shu jihatdan asar chuqur psixologik mazmun kasb etadi. Voqealar kundalik hayot manzaralariga tayangan bo'lsa-da, ular orqali inson taqdiri va hayot mazmuniga oid muhim falsafiy fikrlar ilgari suriladi.

Asardagi dramatik taranglik asosan qahramonning ichki dunyosidagi ziddiyatlar orqali yuzaga keladi. Kampirning yolg'izlik hissi, mehr va e'tiborga bo'lgan ehtiyoji, hayotdan ko'ngli to'lmasligi uning ruhiy kechinmalarini yanada keskinlashtiradi. Muallif ana shu holatlar orqali inson uchun eng zarur ma'naviy ehtiyojlardan biri mehr-oqibat va e'tibor ekanligini badiiy jihatdan ishonarli va ta'sirchan tarzda ifodalaydi.

Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, bugungi adabiy jarayonda dramaturgiya insonning ichki olami, ijtimoiy muammolar va ma'naviy qadriyatlarni badiiy talqin etishda muhim o'rin egallamoqda. Zamonaviy dramaturgiyaning rivojlanishida psixologik tahlilning chuqurlashuvi, milliy ruh va umuminsoniy g'oyalarning uyg'unlashuvi, shuningdek, yangi badiiy izlanishlarning paydo bo'lishi muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bois dramaturgiya nafaqat teatr san'atining tarkibiy qismi, balki jamiyatning ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim adabiy-estetik hodisa sifatida ham e'tirof etilmoqda.

Farrosh kampirning tushi dramasida yaratilgan obrazlar tizimi qahramonlarning ruhiy kechinmalarini ochib berishga xizmat qiladi. Asardagi farrosh kampir obrazi orqali inson qalbidagi yolg'izlik, dard, mehr va e'tiborga bo'lgan ehtiyoj ta'sirchan tarzda yoritilgan. Drama voqealarida ishtirok etuvchi boshqa qahramonlar esa jamiyatdagi ma'naviy munosabatlar va insonlar orasidagi befarqlik kabi masalalarni ochishga ko'maklashadi. Shu jihatdan mazkur asar zamonaviy o'zbek dramaturgiyasida psixologik tasvir mahorati bilan ajralib turadigan, inson ruhiyatining murakkab qirralarini yorituvchi muhim badiiy namunalardan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar:

1. Qo'shjonov M. O'zbek dramaturgiyasi taraqqiyoti. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Normatov U. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2019.

3. Karimov N. XXI asr o‘zbek adabiyoti masalalari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2021.
4. Solijonov Y. Badiiy mahorat asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.
5. Эркин АЪЗАМ. ФАРРОШ КАМПИРНИНГ ТУШИ. - «Ёшлик» журналы